

BREVIARIS

L'assassinat
entès com una
de les belles arts

Thomas De Quincey

PUV

BREVIARIS

XIV

L'assassinat
entès com una
de les belles arts

Thomas De Quincey

Traducció i introducció
d'Albert Mestres

PUV

Títol original: *On murder considered as one of the fine arts* (1827,
1839, 1854)

© de la traducció: Albert Mestres

© d'aquesta edició: Publicacions Universitat de València

Gener 2008

Publicacions de la Universitat de València

Arts Gràfiques, 13 - 46010 València

Disseny de la col·lecció: Enric Solbes

Maquetació: Celso Hernández de la Figuera

ISBN: 978-84-370-6731-5

Dipòsit legal: V-711-2008

Impressió: Guada Impressors, S.L.

ÍNDEX

Introducció

7

Primer article

I. Advertiment d'un pessimista virtuós

15

II. La conferència

19

Segon article

Sobre l'assassinat entès com una de les belles arts

67

Postscriptum

Narració dels assassinats de Williams i els M'Kean

91

Introducció

Thomas De Quincey: la raó de l'art

Devem a Charles Baudelaire alguns dels descobriments literaris més influents en la literatura del segle xx, inseparables de les formes de pensament que havien de predominar en aquest segle. Edgar Allan Poe, que Baudelaire va traduir al francès, n'és el cas més conegut. De Quincey, un epígon de la primera fornada wordorsthiana i coleridgiana del romanticisme anglès amb «gust per les rareses», però que va publicar la seva obra durant el regnat de la segona generació dels Byron, Shelley, Keats, no passa de ser des del punt de vista de la literatura anglesa un extravagant escriptor de segona fila, mestre de la retòrica, l'obra del qual oscil·la entre la ficció, l'assaig i el periodisme. En canvi, és un escriptor molt significatiu dins la literatura i el pensament europeus sobretot de la segona meitat del segle xx, que ja va ser traduït per Alfred de Musset el 1828 i per Baudelaire el 1860. Per què? De Quincey, al costat de tics propis de la seva època que el temps no ha perdonat, tenia trets d'extrema modernitat, només visibles des de la perspectiva postmoderna. D'una banda, les temàtiques de la seva obra se situen sempre als marges del que po-

dríem considerar la centralitat social i moral de la seva època: la història d'una monja espanyola que es va convertir en guerrillera a l'Amèrica Central, les sèries d'assassinats de principis del segle XIX de Williams i M'Kean i la seva consideració estètica, les experiències de l'opiòman, la pau perpètua kantiana (en *Sobre la guerra*, on esmenta el Consolat de Mar i anticipa l'ONU). En segon lloc, l'ús magistral que fa de la retòrica en el sentit més pur de la paraula posa en evidència un dels punts clau del pensament occidental de la fi del segle XX: el llenguatge és incapaç de formular la veritat; construeix ell mateix la realitat, tantes realitats com expressions lingüístiques de la realitat. Això, que ha portat en un cul-de-sac el programa il·lustrat, que ha quedat reduït a la mera retòrica d'uns interessos de poder concrets, De Quincey va ser dels primers a comprendre-ho i expressar-ho, com n'és exemple paradigmàtic *L'assassinat entès com una de les belles arts* que presentem. Finalment, De Quincey, que va introduir en l'anglès el concepte d'«estètic» en el sentit de pensat amb l'objectiu de provocar gaudi estètic, proclama la independència de l'art de tota constricció moral i realista, el que més endavant es formularia com «l'art per l'art» i que significa que aquesta no està subjecta a altres lleis que les seves pròpies. *L'assassinat* és també una exposició radical d'aquest concepte, tenyida d'ironia i grotesca a la primera part i portada a les últimes conseqüències a la segona.

Thomas De Quincey (1785-1859) era de classe mitjana empobrida a causa de la mort prematura del pare. Personatge de gran intel·ligència, això li va valer per ser enviat a la Manchester Grammar School, on tres anys d'estudi li permetrien accedir a Oxford. Tanmateix, sota l'impacte de les *Lyrical Ballads* de Wordsworth, va fugir-ne i va passar uns mesos errant per Gal·les del Nord i Londres. El 1803 va anar finalment a Oxford, malgrat l'escassetat de recursos familiars, on va estudiar llatí i grec, però sobretot la nova filosofia alemanya i literatura anglesa. El 1808, acabats els estudis, va visitar Wordsworth, amb qui mantenia correspondència des de feia anys, i va viure uns quants mesos a casa seva, on es va quedar a viure quan la família Wordsworth en va marxar. Sembla que va ser el 1813, arran de la mort de Kate Wordsworth, de tres anys, que De Quincey, que ja havia perdut una germana molt estimada a la infantesa, va patir un atac de tristesa i, malalt, va començar a prendre dosis considerables de làudanum, que va ser durant anys la seva addicció.

Durant els primers trenta-cinc anys de la seva vida no va escriure res i es va limitar a viure els ambients literaris i buscar vivències fortes. De l'addicció opiàcia van sortir les *Confessions d'un menjador d'opi* el 1821, un dels textos més coneguts de De Quincey, on narra l'experiència addictiva, que Baudelaire no solament va traduir sinó que va prendre com a model per als seus *Paradisos artificials*. Durant els següents trenta-set

anys va reduir aquella experiència vital a l'escriptura, consumit pels deutes, gràcies a l'acumulació de vivències durant la primera part. Un gruix important d'aquesta obra el constitueixen els assajos crítics sobre literatura anglesa que, cosa altament original a l'època, se centren en autors i obres concrets (Shakespeare, Pope, Wordsworth) però que sovint desemboquen, a la manera de Coleridge, en àmplies generalitzacions filosòfiques. Malgrat el temps passat, alguns d'aquests escrits, el més conegut dels quals és *Sobre el truc a la porta a Macbeth* (1823), mantenen l'interès. En canvi, els articles d'assaig periodístic que el van mantenir econòmicament, malgrat l'amplitud de mires i de temes (literatura i filosofia grega, història de Roma, literatura i filosofia alemanya, literatura contemporània, política i economia, fins i tot matemàtiques), han quedat com a peces d'època totalment superades.

En el que sí que va ser un mestre De Quincey, i la seva fina ironia hi va trobar un camp d'expansió inexhaurible, és en el que en podríem dir l'*assaig ficció*. Aquí la ficció posa la seva llibertat il·limitada al servei del qüestionament i la formulació del pensament, en una exploració constant dels límits. En aquest sac hi podríem posar, al costat de les *Confessions* i *L'assassinat, Suspiria de profundis* (1840), *La monja militar espanyola* (1847) o *Sobre la guerra*.

L'obra que publiquem consta de dues suposades conferències a la Societat d'Entesos en Assas-

sinat i un *postscriptum*, però en realitat podríem dir que es divideix en dues parts. La primera, formada per les dues conferències i una nota introductòria que explica el context, consisteix, en un to irònic que de vegades arriba al grotesc, en una fonamentació i defensa de l'anàlisi estètica de l'assassinat i una història de l'assassinat des del punt de vista estètic. La segona, en una crònica minuciosa i desapassionada de tres assassinats famosos del Londres de principis del segle XIX.

El llibre esdevé un joc de contrastos plasmats en una mena de simetria retòrica. Per començar, la nota introductòria és el clàssic giny narratiu, abundant en la literatura satírica, en què l'autor renuncia a defensar els fets i les idees que exposa amb el pretext d'advertir els pobres innocents i ignorants de la seva existència, a fi de «fregar l'horror i tot el que en una obra real seria del tot repulsiu». És el clàssic recurs que podem trobar en Juvenal, en Sade, en Lord Byron.

A continuació, les dues conferències «teòriques» sobre l'assassinat com a matèria estètica es desenvolupen en el que podríem anomenar una retòrica ostensiva. El fet que estiguin escrites en forma discursiva, com si es tractés d'un parlament pronunciat davant d'una assemblea acadèmica, permet a l'autor desplegar tots els artificis retòrics de l'oratória clàssica, però aquests contrasten fortament amb el registre satíric i farsaire, que culmina en una apoteosi grotesca.

En canvi, la segona part podríem caracteritzar-la de retòrica subtil. En teoria, l'autor es limita a narrar uns fets perquè tem que el temps els hagi fet oblidar. Es tracta doncs d'un discurs objectiu, de la descripció detallada i seqüencial d'uns assassinats. Però aquí De Quincey es revela un mestre absolut de la narrativa, ja que aquesta forma aparentment objectiva amaga un domini dels recursos invisibles de la retòrica. El tempo, «els secrets capitals» de la prosa, les «reverberacions» de les frases, la digressió, l'entreteniment en el detall, la suspensió dels moments culminants de la narració, el domini de la voluntat del lector converteixen De Quincey en un antecedent directe i mestre de la literatura de suspens. Però això no és tot. De Quincey aconsegueix provocar l'horror en el lector, l'horror que «haurien» de provocar els assassinats en si, l'horror que no provoca la sàtira inicial suposadament pensada per despertar-lo, amb el seu art de narrador. Vet aquí el giravolt retòric. De Quincey, en el grau summe de la ironia, crea l'autèntic art de l'assassinat com a narrativa del suspens. La paròdia i la farsa serveixen per explicar el que la societat no accepta, mentre que la narrativa assagística serveix per donar carta de veritat a la invenció.

I és aquí on desemboca la reflexió que s'amaga darrere d'aquest fantàstic foc d'artificis lingüístic i que és el forat negre per on es desintegra la racionalitat pròpia de l'herència il·lustrada europea: tot és retòrica. Segons això, les coses no exis-

teixen, sinó que existeix una forma de narrar-les, de fer-les reals a través del llenguatge. L'art no és art en si, és el comentari, l'hermenèutica sens fi de cada època i de cada lloc, de cada societat, en definitiva, el que formula i delimita l'existència de les formes artístiques.

El «Primer article» va ser publicat per primera vegada el febrer del 1827 i el «Segon article», el novembre del 1839, tots dos al *Blackwood's Magazine* i el «Postscriptum» a la *Collective Edition*, vol. IV, 1854. Després de comparar diversos originals, ja que De Quincey en va publicar més d'una versió en vida, m'he servit de l'edició *On murder considered as one of the fine arts & on war: two essays* (Doppler Press, Londres, 1980), extreta de *The Collected Writings of Thomas De Quincey* (Edimburg, 1890). D'altra banda, per a les citacions he utilitzat la traducció de Josep M. Boix i Serra d'*El Paradís perdut* de John Milton (Alpha, Barcelona, 1953) i les de Salvador Oliva de *Hamlet* i *Enric VI (segona part)* de William Shakespeare (Vicens-Vives, Barcelona, 2005 i 1990).

Albert Mestres

Primer article

I. ADVERTIMENT D'UN PESSIMISTA VIRTUÓS

Molts dels que llegim llibres hem sentit a parlar probablement d'una Societat per la Promoció del Vici, del Club Foc de l'Infern, fundat el segle passat per Sir Francis Daswood, etc. Em sembla que és a Brighton que es va constituir una Societat per la Supressió de la Virtut, la qual va desaparèixer, però lamento dir que n' existeix una altra a Londres, d'un caràcter encara més atroç. Per l'orientació, podria denominar-se una Societat pel Foment de l'Assassinat; però, d'acord amb el seu εὐφημισμός delicat, porta el nom de Societat d'Entesos en Assassinat. Afirmen que són curiosos de l'homicidi, amateurs i diletants de les diverses formes de matança i, ras i curt, aficionats a l'assassinat. A cada nova atrocitat d'aquesta mena que els anals de la policia d'Europa treuen a la llum, es reuneixen i la critiquen com farien amb un quadre, una estàtua o qualsevol altra obra d'art. Però no cal que em molesti a intentar descriure l'esperit dels seus actes, ja que el lector podrà copsar-lo molt millor en una de les conferències mensuals llegides davant la societat l'any passat. M'ha caigut a les mans

accidentalment, malgrat la vigilància exercida per mantenir les seves actes fora de l'ull públic. La seva publicació els inquietarà, i aquesta és la meva intenció. Perquè prefereixo fer-los callar sense moure renou, recorrent a l'opinió pública, que no amb l'exposició de noms que tindria com a conseqüència recórrer a Bow Street; últim recurs al qual, si això fallés, hauria d'apel·lar. Perquè la meva intensa virtut no accepta que passin aquestes coses en un país cristià. Fins i tot en un país pagà, un escriptor cristià sentia la tolerància de l'assassinat —ço és, els horribles espectacles del circ— com l'oprobri més atroç de la moral pública. Aquest escriptor era Lactanci; i amb les seves paraules, singularment aplicables en aquesta ocasió, acabaré:

Quid tam horribile —diu—, tam tetrum, quam hominis trucidatio? Ideo severissimis legibus vita nostra munitur; ideo bella execrabilia sunt. Invenit tamen consuetudo quatenus homicidium sine bello ac sine legibus faciat: et hoc sibi voluptas quod scelus vindicavit. Quod si interesse homicidio sceleris conscientia est, et eidem facinori spectator obstrictus est cui et admissor; ergo et in his gladiatorum caedibus non minus cruore profunditur qui voluit effundi; aut videri non interfecisse, qui interfectori et favit et praemium postulavit.

Què és més horrible —diu Lactanci—, què és més tenebrós i repulsiu que l'assassinat d'una criatura

humana? Per això «la vida és preservada per les nostres lleis rigorosíssimes; per això les guerres són objecte d'execració. I tanmateix el costum tradicional de Roma ha imaginat d'autoritzar l'assassinat a part de la guerra, desafiant la llei; i les exigències del gust (*voluptas*) ara han esdevingut iguals que les de la culpa desenfrenada». Que la Societat de Cavallers Amateurs ho consideri; i que em permetin cridar-los atenció especial sobre l'última frase, que és tan contundent, que intentaré traslladar a l'anglès: «Ara bé, si només el fet de ser present en un assassinat fa culpable algú de la condició de còmplice; si el sol fet de ser un espectador ens implica en una culpabilitat compartida amb el perpetrador, se'n segueix necessàriament que, en aquests assassinats al circ, la mà que infligeix el cop fatal no està més profundament amarada de sang que la del que mira passivament: ni pot estar net de sang qui n'hagi aprovat el vessament; ni aquell que aplaudeix l'assassí i demana premis per a ell, sembla altra cosa que un còmplice de l'assassinat». Encara no he sentit que s'hagi acusat de *praemia postulavit* els Cavallers Amateurs de Londres, tot i que sens dubte els seus actes hi tenen; però el mateix nom d'aquesta associació implica l'*interfectori favit*, i l'expressa en cada línia de la conferència que segueix.

X.Y.Z.

ISBN 978-84-370-6731-5

9 788437 067315

BREVIARIS

14

PUV PUBLICATIONS
UNIVERSITAT
DE VALÈNCIA